

Δημήτρης Μάος

«Ο ρόλος των Περιφερειακών Εμπορικών Συσπειρώσεων στο Πολυμερές Εμπορικό Σύστημα».

Η ραγδαία αύξηση των Περιφερειακών Εμπορικών Συσπειρώσεων [ΠΕΣ] κατά την τελευταία δεκαετία (ιδιαίτερα από το 1992 και μετά) προβληματίζει σήμερα έντονα μερίδα της πολιτικής και ακαδημαϊκής κοινότητας σε ολόκληρο τον κόσμο. Ο προβληματισμός έγκειται κυρίως στην ανησυχία για τους κινδύνους αποδυνάμωσης του Πολυμερούς Εμπορικού Συστήματος και υπονόμευσης του στόχου της Ανάπτυξης που εύλογα ελλοχεύουν σε μια τέτοια εξέλιξη. Ο προβληματισμός αυτός, ωστόσο, παρακάμπτεται από αντίστοιχη ομάδα αισιόδοξων πολιτικών και ακαδημαϊκών, οι οποίοι αντιτάσσουν ότι η Περιφερειακή Ολοκλήρωση αποτελεί Δομικό στοιχείο (Building Block) της διαδικασίας απελευθέρωσης του Παγκοσμίου Εμπορίου. Στόχος του άρθρου αυτού είναι η κριτική προσέγγιση των επιχειρημάτων των δύο πλευρών καθώς και η παράθεση των πρόσφατων εξελίξεων και πολιτικών αποφάσεων που έλαβαν χώρα στα πλαίσια του Πολυμερούς αλλά και Περιφερειακού Εμπορικού Συστήματος σε σχέση με το ζήτημα αυτό. Μια ολοκληρωμένη ανάλυση του ζητήματος αυτού δεν μπορεί παρά να γίνει μέσα από μία διεπιστημονική συλλογιστική η συλλογιστική αυτή, εκτυλίσσεται στο πνεύμα και το περιεχόμενο του επιστημονικού κλάδου της ΔΠΟ. Επομένως δίδεται ίση βαρύτητα σε ένα πλέγμα οικονομικών θεωρήσεων, νομικών ρυθμίσεων και πολιτικών συνθηκών που μαζί συνιστούν το πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο λειτουργεί η **Οικονομική Διπλωματία**.

Το Μεταβαλλόμενο Σκηνικό :

Από τη σκοπιά της ανάλυσης της ΔΠΟ και των Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, το τέλος της δεύτερης χιλιετίας και η έλευση της τρίτης χαρακτηρίζονται από 2 παράλληλες διεργασίες τεράστιας σημασίας. Μέσα σε μια δεκαετία, είχαμε την επιτυχή ολοκλήρωση του πλέον φιλόδοξου ως προς τους σκοπούς του Γύρου πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων στην ιστορία και την εκκίνηση των διαπραγματεύσεων ενός νέου Γύρου που καλείται να αντιμετωπίσει τα αναπτυξιακά προβλήματα στα οποία συνέβαλε ο ασύμμετρος χαρακτήρας με τον οποίο προωθήθηκε μέχρι σήμερα ο στόχος της απελευθέρωσης των εμπορικών συναλλαγών. Την ίδια στιγμή, είχαμε την πρωτοφανή εξάπλωση ενός μεγάλου αριθμού ΠΕΣ για πρώτη φορά στην ιστορία. Αυτές οι παράλληλες διεργασίες, σχηματίζουν μια αρχική εντύπωση παραδοξότητας. Γιατί αυτό;;; επειδή από τη μια πλευρά, η αρχή της μη-διάκρισης αποτελεί το βάθρο του πολυμερούς εμπορικού συστήματος ενώ από την άλλη όλα πλὴν δύο μεταξύ των 140 και άνω μελών του ΠΟΕ, αποτελούν ταυτόχρονα μέλη σε τουλάχιστον μία εκ των συνολικά 26 ΠΕΣ, οι οποίες εξ' ορισμού παρέχουν προνομιακή μεταχείριση σε κάποια από τα μέλη του ΠΟΕ και διακριτική μεταχείριση σε κάποια άλλα. Το εύλογο ερώτημα που προκύπτει λοιπόν είναι αν το εμπόριο στο περιφερειακό επίπεδο συμβάλει ή όχι στην καλύτερη λειτουργία του πολυμερούς εμπορικού συστήματος. Το ερώτημα αυτό προέκυψε επιτακτικά κατά τη διάρκεια του Γύρου εμπορικών διαπραγματεύσεων της Ουρουγουάης. Το φαινόμενο της ραγδαίας εξάπλωσης των ΠΕΣ εξηγήθηκε τότε στη βάση των αμφιβολιών από τα περισσότερα συμβαλλόμενα μέλη της τότε GATT ως προς το κατά πόσον οι διαπραγματεύσεις θα τελεσφορούσαν και της επιθυμίας των αμφισβητούντων όπως διασφαλιστούν με ένα "δίχτυ

ασφαλείας” από μια ανεπιθύμητη αποτυχία των διαπραγματεύσεων. Η εναλλακτική άποψη ήταν ότι οι ΠΕΣ πολλαπλασιάζονταν λόγω του momentum που είχε ήδη δημιουργηθεί στο πολυμερές επίπεδο με διαδοχικούς Γύρους διαπραγματεύσεων που είχαν μειώσει το μέσο επίπεδο δασμών και κάποια μη-δασμολογικά εμπόδια και λόγω της επιθυμίας και της προθυμίας κάποιων μελών της GATT να απελευθερώσουν σε περιφερειακό επίπεδο γρηγορότερα κάποιους τομείς ιδιαίτερης πολιτικής και οικονομικής σημασίας γι’ αυτά.

Παρά την επιτυχή ολοκλήρωση του Γύρου της Ουρουγουάης, ωστόσο, και αντίθετα με τις εκτιμήσεις ότι η επιτυχία αυτή θα επιβράδυνε ή θα σταματούσε την εξάπλωση των ΠΕΣ, οι ΠΕΣ πολλαπλασιάστηκαν και μαζί και τα ερωτήματα για τα κίνητρά τους και τις επιπτώσεις τους στο πολυμερές εμπορικό σύστημα.

Η πολυπλοκότητα αυτού του ζητήματος κατέστη έτι μεγαλύτερη από το γεγονός ότι συν τω χρόνω οι περισσότερες από αυτές τις ΠΕΣ μετεβλήθησαν σε χαρακτήρα και περιεχόμενο και επομένως η ανάλυση τους δεν θα ήταν πλέον επαρκής μόνο με συμβατικούς όρους οικονομικής ανάλυσης (σημ: Regulatory Studies) . Τι σημαίνει αυτό; Ενώ μέχρι πρόσφατα, η ανάλυση των ΠΕΣ βασιζόταν κυρίως στην αναζήτηση των επιδράσεων της κατάρτησης του προστατευτισμού σε όρους καθαρής αξίας συναλλαγών, τώρα η ανάλυση των ΠΕΣ θα πρέπει επίσης να λαμβάνει υπόψη τις κανονιστικές δομές των μερών της Συμφωνίας, τη γεωγραφική τους θέση, τα πολιτικά και ευρύτερα εθνικά και επιχειρηματικά συμφέροντα που εμπλέκονται στις διαπραγματεύσεις και στην υλοποίηση των Συμφωνιών κ.α. Για παράδειγμα, στην Ε.Ε. η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς έχει φθάσει σε τέτοιο επίπεδο ώστε οι συμφωνίες δεν αναφέρονται μόνο σε συνοριακά μέτρα που επηρεάζουν το εμπόριο αλλά και σε ζητήματα αμοιβαίας αναγνώρισης, εναρμόνισης νομοθεσιών αλλά και δημιουργίας ειδικών επιτροπών τυποποίησης, πιστοποίησης και δημιουργίας προδιαγραφών οι οποίες όχι απλώς επηρεάζουν αλλά και καθορίζουν τους όρους με τους οποίους πραγματοποιούνται οι συναλλαγές αλλά και την κλίμακα τους (τα μέτρα αυτά σύμφωνα με έναν από τους εμπνευστές της εσωτερικής αγοράς της Ε.Ε. τον Ceccini αποτελούν προϋπόθεση για την επίτευξη οικονομικών κλίμακος...θα εξηγήσω και παρακάτω).

Όλες αυτές οι εξελίξεις δημιουργούν αναμφίβολα νέο ενδιαφέρον διότι μεταλλάσσουν όλο το σκηνικό (την σκακιέρα θα έλεγα εγώ, δανειζόμενος τον όρο του Zbigniew Brzezinski) μέσα στο οποίο αναπτύσσονται οι Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις και στην περίπτωση μας οι εμπορικές συναλλαγές. Νέα ζητήματα, όπως η προστασία του περιβάλλοντος και των καταναλωτών, η προστασία του ανταγωνισμού, η προστασία των εργασιακών δικαιωμάτων και της δημόσιας υγείας, η πνευματική ιδιοκτησία και μέτρα για τις επενδύσεις που επηρεάζουν το εμπόριο, επηρεάζουν όλο και περισσότερο τις εμπορικές συναλλαγές κυρίως σε περιφερειακό επίπεδο αλλά και επισύρουν την απειλή ενός νέου κύματος προστατευτικών ρυθμίσεων με κανονιστικό και τεχνικό περιεχόμενο παρά με δασμολογικό περιεχόμενο. Ο ΠΟΕ δεν έχει καταφέρει ακόμη να απαντήσει αποτελεσματικά και αξιόπιστα σε αυτές τις προκλήσεις όπως και στη νέα πολύ μεγάλη πρόκληση της τρίτης χιλιετίας, το πρόβλημα της υπανάπτυξης και της φτώχειας, ιδίως στις περιοχές του Τρίτου κόσμου. Σε αυτήν ακριβώς τη βάση εξηγείται καλύτερα η εξάπλωση των ΠΕΣ και τα τελευταία χρόνια των δια-περιφερειακών συνεργασιών (βλέπε την περίπτωση της Συμφωνίας Cotonou), τα οποία φιλοδοξούν να αντιμετωπίσουν

αποτελεσματικότερα τις μεγάλες προκλήσεις που αναφέραμε χωρίς αυτό όμως να σημαίνει ότι προσπάθειες δεν γίνονται και στο πολυμερές επίπεδο.

Κυριότεροι Λόγοι αύξησης ΠΕΣ:

Προτού όμως διερευνήσουμε τον ρόλο των ΠΕΣ στο πολυμερές εμπορικό σύστημα, θα πρέπει να εξηγήσουμε τους κύριους παράγοντες οι οποίοι οδήγησαν σε αυτήν την ραγδαία αλλά και σταθερή τα τελευταία χρόνια αύξηση των ΠΕΣ. Αυτοί είναι συνοπτικά οι εξής:

- Η παρακμή του συστήματος του κεντρικού σχεδιασμού. Η κατάρρευση του κομμουνισμού επέτρεψε σταδιακά στις χώρες ΚΑΕ να αποδεχθούν ως λύτρωση το πολιτικό σύστημα της δημοκρατίας και το οικονομικό σύστημα της ελεύθερης αγοράς. Η σύναψη ΠΕΣ με Δυτικοευρωπαϊκές χώρες θεωρήθηκαν ως εργαλείο επιτάχυνσης και θεμελίωσης σε σταθερές βάσεις της μετάβασης σε μια οικονομία της αγοράς.
- Η μεταβολή της στάσης της υπερδύναμης, των ΗΠΑ, έναντι της περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης. Οι ΗΠΑ μετέβησαν από μια ενεργητική εχθρότητα έναντι των ΠΕΣ σε έναν πρωτοφανή ενθουσιασμό υπέρ τους προς τα τέλη της δεκαετίας του 1980, πολλώ δε μάλλον στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ο οποίος εξηγείται κυρίως από τη δυσαρέσκεια της χώρας αυτής έναντι του εξαιρετικά βραδέως ρυθμού απελευθέρωσης του εμπορίου στο πολυμερές επίπεδο. Επίσης, σημαντικό ρόλο διεδραμάτισε και το τέλος του Ψυχρού πολέμου το οποίο ελάττωσε την προθυμία των ΗΠΑ να συνάπτουν προτιμησιακές, διμερούς χαρακτήρα, συμφωνίες οι οποίες υπαγορεύονταν κυρίως από κριτήρια πολιτικά, εις βάρος περιφερειακών συμφωνιών που θα τους εξασφάλιζαν καλύτερη και πιο προνομιακή πρόσβαση σε μεγάλες αγορές.
- Επιπτώσεις domino: Από τη στιγμή που μεγάλες εμπορικές δυνάμεις άρχισαν να δημιουργούν ΠΕΣ, αυξήθηκαν και οι πιέσεις σε άλλες πιο απρόθυμες χώρες να ακολουθήσουν διότι αύξανε δυσανάλογα και το κόστος της μη συμμετοχής σε αυτές (όπως έγινε για παράδειγμα στην περίπτωση της Ιαπωνίας η οποία ήταν απρόθυμη να συμμετέχει σε ΠΕΣ). Το φαινόμενο αυτό στην διεθνή βιβλιογραφία ονομάστηκε “domino regionalism”.
- Παγκοσμιοποίηση: Η ολοένα αυξανόμενη διεθνοποίηση των αγορών ασκεί πιέσεις στις επιχειρήσεις, και μέσω αυτών, στις κυβερνήσεις να αναζητήσουν αποδοτικότητα μέσα από τη συμμετοχή σε μεγάλες αγορές και επομένως σε προνομιακή πρόσβαση σε ξένες τεχνολογίες, τεχνογνωσία και προσέλκυση ή διενέργεια επενδύσεων (ΑΞΕ). Η Παγκοσμιοποίηση οδήγησε τις επιχειρήσεις στη δημιουργία lobbies με στόχο να πιέσουν τις κυβερνήσεις να απορυθμίσουν τις αγορές ώστε να μειωθεί το κόστος των εμπορικών συναλλαγών και να διευκολυνθεί η διενέργεια ΑΞΕ.
- Αξιοπιστία: ορισμένες κυβερνήσεις είδαν τις ΠΕΣ ως αποτελεσματικό μηχανισμό κλειδώματος πολιτικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων που θα εξασφάλιζαν τις εγγυήσεις και τις δεσμεύσεις που είναι απαραίτητες για να προσελκύσουν μεγαλύτερο αριθμό εγχωρίων και ξένων επενδυτών.
- Πολιτικοί λόγοι: η σύσταση ΠΕΣ συχνά υπαγορεύεται από τις προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας και τα ιδιαίτερα διλήμματα ασφαλείας μιας χώρας. Έτσι, πολλές φορές το οικονομικό κόστος της συμμετοχής σε μια ΠΕΣ παραβλέπεται χάρη της προσπάθειας προώθησης μη-οικονομικών στόχων. Κάποια προβλήματα μπορεί να είναι κοινά για έναν αριθμό, συνήθως συνορευουσών, χωρών και επομένως

κρίνεται σκόπιμο να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικότερα σε περιφερειακό αντί σε πολυμερές επίπεδο. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της περίπτωσης αντιπροσωπεύει το εγχείρημα της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, το οποίο δεν αρκείται μόνο στην ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής αγοράς και την υιοθέτηση ενιαίου νομίσματος και νομισματικής πολιτικής αλλά επιδιώκει και την επίτευξη της πολιτικής ένωσης (βλέπε Συνθήκη της Λισαβώνας).

Χαρακτηριστικά ΠΕΣ:

Οι ΠΕΣ χωρίζονται σε διαφορετικές κατηγορίες ανάλογα με τα επίπεδα ενσωμάτωσης/ολοκλήρωσης σε αυτές των εθνικών οικονομιών που τις απαρτίζουν: 1) Οι Ζώνες Ελευθέρων Συναλλαγών [ΖΕΣ] συνιστούν Συμφωνίες στις οποίες οι δασμοί και άλλα μή δασμολογικά εμπόδια στο εμπόριο μεταξύ των μελών τους αποσύρονται, αλλά το κάθε μέλος διατηρεί μια σειρά διαδικασιών Anti-Dumping και εθνικών περιορισμών, καθώς επίσης και δικό του εξωτερικό δασμολόγιο και εμπορική πολιτική σε σχέση με μή-μέλη, 2) Η Τελωνειακή Ένωση συνιστά μια ΖΕΣ στην οποία τα εξωτερικά δασμολόγια και άλλα εμπόδια στις εισαγωγές από μή-μέλη ενοποιούνται, δηλαδή όλα τα μέλη της ΠΕΣ διατηρούν τους ίδιους περιορισμούς στις εισαγωγές από μή-μέλη, 3) Η Κοινή Αγορά αποτελεί τελωνειακή ένωση εντός της οποίας έχουμε ελεύθερη κινητικότητα προϊόντων (& υπηρεσιών), εργασίας και κεφαλαίου, 4) Η Οικονομική (& Νομισματική) Ένωση αποτελεί τελωνειακή ένωση στην οποία τα μέλη υιοθετούν κοινή δημοσιονομική πολιτική και ενιαίο νόμισμα.

Επειδή ορισμένα εμπόδια καταργούνται και άλλα παραμένουν, το μέσο επίπεδο δασμών παγκοσμίως μειώνεται, το εμπόριο απελευθερώνεται και η Οικονομική αποδοτικότητα αυξάνεται. Ωστόσο, η προτιμησιακή φύση των ΠΕΣ αποτελεί ταυτόχρονα και απομάκρυνση από την βέλτιστη κατανομή των πόρων που θα υφίστατο σε συνθήκες ελεύθερου εμπορίου και επομένως δύναται να μειώσει την Οικονομική αποδοτικότητα. Αυτό που καθορίζει τί από τα δύο συμβαίνει είναι ο αντίκτυπος της ΠΕΣ στο εμπόριο. Αυτός κατανοείται σε συνάρτηση με δυο έννοιες: 1) 'Δημιουργία Εμπορίου' (trade creation) εκδηλώνεται όταν η εγχώρια παραγωγή υποκαθίσταται από φθηνότερες εισαγωγές από χώρα-μέλος και 2) 'Εκτροπή Εμπορίου' (trade diversion) εκδηλώνεται όταν οι φθηνότερες εισαγωγές από μή-μέλος υποκαθίστανται από ακριβότερες εισαγωγές από χώρα-μέλος.

Στην πρώτη περίπτωση, η κάθε χώρα-μέλος εξειδικεύεται στην παραγωγή αγαθών βάσει συγκριτικού πλεονεκτήματος και εισάγει φθηνότερα τα προϊόντα στα οποία έχει συγκριτικό μειονέκτημα από άλλες χώρες-μέλη. Η κατάργηση των μεταξύ τους εμποδίων σε συνδυασμό με περιφερειακή ανα-ρύθμιση (π.χ εσωτερική αγορά Ε.Ε), αποτελεί κλειδί στην επίτευξη Οικονομιών κλίμακας, δηλαδή την πτώση του μέσου κόστους παραγωγής ενώ η παραγωγή αυξάνεται. Επομένως οι περιφερειακές επιχειρήσεις γίνονται πιο ανταγωνιστικές διεθνώς. Στη δεύτερη περίπτωση, τα μή-μέλη μίας ΠΕΣ αντιμετωπίζουν την προοπτική της χειροτέρευσης των όρων εμπορίου τους λόγω της απώλειας κερδών από τις εξαγωγές τους σε λιγότερο αποδοτικούς παραγωγούς στη χώρα-μέλος. Αυτό αποτελεί ιδιαίτερα δυσοίωνη προοπτική για τις αναπτυσσόμενες χώρες που δεν μπορούν να εκμεταλλευτούν το συγκριτικό τους πλεονέκτημα διεθνώς(π.χ. αγροτικά προϊόντα). Επιπλέον, αυτό έχει ως αποτέλεσμα την μείωση

της αποδοτικότητας και σε παγκόσμιο επίπεδο. Επομένως καταφεύγουν και οι αναπτυσσόμενες χώρες στη δημιουργία ΠΕΣ, διασπώντας τη συνοχή του πολυμερούς εμπορικού συστήματος.

Στην περίπτωση της εκτροπής εμπορίου, αν μια χώρα-μέλος μιας ΠΕΣ θεωρεί ότι η ΠΕΣ στην οποία συμμετέχει εκτρέπει περισσότερο παρά δημιουργεί εμπόριο και επομένως χάνει περισσότερα από όσα κερδίζει, δύναται να μειώσει τους δασμούς της σε τέτοιο επίπεδο ώστε να αντισταθμίσει τις απώλειες από την εκτροπή εμπορίου. Αυτό όμως, όπως είδαμε παραπάνω μπορεί να συμβεί μόνο στην περίπτωση της ΖΕΣ και όχι στην περίπτωση μιας τελωνειακής ένωσης. Αυτός είναι και ο κύριος λόγος που οι αναπτυσσόμενες χώρες συμμετέχουν κυρίως σε ΖΕΣ ή άλλα χαλαρότερα σχήματα παρά σε τελωνειακές ενώσεις.

Ο προβληματισμός σχετικά με τη θέση των ΠΕΣ στο πολυμερές εμπορικό σύστημα, εγείρεται κυρίως από το γεγονός ότι η φύση της πλειοψηφίας των συμφωνιών αυτών έρχεται σε αντίθεση με μία εκ των βασικών αρχών του μετα-πολεμικού πολυμερούς εμπορικού οικοδομήματος [GATT], την αρχή της μη διάκρισης, όπως αυτή αποτυπώνεται στο 'μέτρο μεταχείρισης' **Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους** [ΜΕΚ], δηλαδή στην ίση μεταχείριση των εισαγωγών ανεξαρτήτως χώρας προέλευσης τους [Άρθρο I GATT]. Συνεπώς, ένα πλεονέκτημα που παραχωρείται σε χώρα-εταίρο μιας ΠΕΣ πρέπει να παραχωρείται αυτόματα σε όλα τα μέλη του ΠΟΕ. Πέραν, λοιπόν, του καθαρά οικονομικού επιχειρήματος περί εκτροπής εμπορίου που μπορεί να προβάλλει κάποιος για να επισημάνει τους κινδύνους της δημιουργία ΠΕΣ υπάρχει και ένα άλλο επιχείρημα. Οι ΠΕΣ εκτρέπουν την προσοχή μακριά από την ουσία του πολυμερούς εμπορικού συστήματος που είναι η μη διάκριση, η ρήτρα του ΜΕΚ, την οποία ουσιαστικά και καταστρατηγούν. Υπονομεύουν επιπλέον την αρχή της αμοιβαιότητας που χαρακτηρίζει τον ΠΟΕ.

Ωστόσο υπάρχουν εξαιρέσεις, η πιο γνωστή εκ των οποίων είναι το δικαίωμα απόκλισης από το μέτρο ΜΕΚ στην περίπτωση δημιουργίας ΖΕΣ ή τελωνειακής ένωσης [Άρθρο XXIV GATT]. Οι προϋποθέσεις δημιουργίας είναι ιδιαίτερα αυστηρές αλλά και ασαφείς: η Συμφωνία πρέπει να ολοκληρωθεί σε εύλογη προθεσμία (να είναι δηλαδή open-ended) και να περιλαμβάνει την κατάργηση **όλων** των εμποδίων (σε αμοιβαία βάση) ως προς το κύριο μέρος των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των μελών της. Η κατάργηση των εμποδίων στην Συμφωνία θα πρέπει να μην συνεπάγεται την επιβολή νέων φραγμών (standstill¹) ή την ενδυνάμωση των υφιστάμενων εμποδίων στο εμπόριο με τρίτα κράτη (rollback²). Σε ό,τι αφορά αυτό το τελευταίο, η παροχή προνομιακής μεταχείρισης δεν προσδοκά αμοιβαιότητα³. Παράδειγμα τέτοιου καθεστώτος συνιστά το Σύστημα Γενικευμένων Προτιμήσεων (ΣΓΠ), οι πρόσθετες προτιμήσεις που παρέχονται βάσει συμφωνιών με τις Ελάχιστα Ανεπτυγμένες Χώρες και η ειδική μεταχείριση των 48 ΕΑΧ. Ειδικότερα:

- Το ΣΓΠ, τα συστήματα δηλαδή με τα οποία οι ανεπτυγμένες χώρες εφαρμόζουν ειδικούς-χαμηλότερους δασμούς στα βιομηχανικά προϊόντα και τα κατεργασμένα γεωργικά προϊόντα που κατάγονται από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Βασίστηκαν στην

¹ Παύση προστασίας (ορολογία της GATT).

² Ανάκληση προστασίας (ορολογία της GATT).

³ Άρθρο XXXVI:8 GATT.

απόφαση των Συμβαλλομένων Μερών της GATT της 28/11/79, γνωστή και ως εξουσιοδοτική ρήτρα (enabling clause).

Όπως είπαμε και παραπάνω, ο κύριος λόγος για τον οποίο οι ΠΕΣ αυξάνονται συνεχώς είναι η επιθυμία χωρών με κοινά συμφέροντα να καταστήσουν τη απελευθέρωση του εμπορίου ευρύτερη, βαθύτερη και ταχύτερη απ' ότι στην περίπτωση του ΠΟΕ, όπου οι διαπραγματευτικές διαδικασίες είναι χρονοβόρες και περιλαμβάνουν πάνω από 140 χώρες με διαφορετικά συμφέροντα. Επιπλέον καμία χώρα δεν είναι διατεθειμένη να ανεχθεί ένα μόνιμο μειονέκτημα σε σημαντικές αγορές. Από την άλλη πλευρά όμως, μια ασυμμετρική απελευθέρωση που παραβλέπει τις Αναπτυξιακές προοπτικές του ΠΟΕ και τις ανάγκες των Αναπτυσσομένων χωρών που αντιπροσωπεύουν την πλειοψηφία σε αυτόν μπορεί να έχει ολέθρια αποτελέσματα για το διεθνές σύστημα. Επι αιώνες οι Ανεπτυγμένες χώρες στήριζαν σημαντικό μέρος της ανάπτυξής τους σε εισροές πόρων από τις Αναπτυσσόμενες χώρες" συνεπώς μία περιφρόνηση των αναγκών των Αναπτυσσομένων χωρών θα πλήξει την ανάπτυξη τόσο στις Ανεπτυγμένες όσο και στις Αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ δύναται να αποτελέσει μακροπρόθεσμα και απειλή για την παγκόσμια σταθερότητα (π.χ τρομοκρατικό χτύπημα 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001).

Η ασάφεια των διατάξεων του άρθρου XXIV έχει οδηγήσει στην εξάπλωση των ΠΕΣ που είναι ασύμβατες με τους κανόνες του ΠΟΕ. Αυτό καθιστά τον κίνδυνο της ασυμμετρικής απελευθέρωσης απειλητικότερο και επομένως την ανάγκη για τροποποίηση του εν λόγω άρθρου επιτακτικότερη. Η ανάγκη αυτή εξηγεί εν μέρει τη στάση των χωρών-μελών του ΠΟΕ να εγκαινιάσουν το νέο Αναπτυξιακό Γύρο διαπραγματεύσεων στη Ντόχα του Κατάρ κατά την Υπουργική Διάσκεψη του Νοεμβρίου 2001. Οι Αναπτυσσόμενες χώρες ήταν, σύμφωνα με τους τότε αναλυτές και δημοσιογράφους, οι μεγάλες κερδισμένες αυτής της Διάσκεψης. Στην Παράγραφο 29 της Διακήρυξης της Ντόχα αναφέρεται ότι: *“ Συμφωνείται επίσης η έναρξη διαπραγματεύσεων με στόχο την αποσαφήνιση και βελτίωση του περιεχομένου και των διαδικασιών που άπτονται των διατάξεων του ΠΟΕ σχετικά με τις ΠΕΣ. Οι διαπραγματεύσεις αυτές θα λαμβάνουν υπόψιν τις Αναπτυξιακές πτυχές των ΠΕΣ”*. Συγκεκριμένες εξελίξεις για το θέμα αυτό δεν υπήρξαν έκτοτε.

Συμπερασματικά, το περιβάλλον του πολυμερούς εμπορικού συστήματος σήμερα εμφανίζεται διχασμένο. Από τη μία πλευρά, μολονότι οι αναπτυξιακές προοπτικές λαμβάνονται από όλους σοβαρά υπόψιν, οι δομικές αδυναμίες και τα αντικρουόμενα συμφέροντα στον ΠΟΕ αναδεικνύουν τις ΠΕΣ ως βιώσιμες εναλλακτικές λύσεις πιο ευέλικτης και αποτελεσματικής απελευθέρωσης του εμπορίου. Από τη στιγμή που κάποια χώρα γίνεται μέλος μιας ΠΕΣ, η δύναμή της να επηρεάζει την αγορά και η δυνατότητα βελτίωσης των όρων εμπορίου της αυξάνονται δραματικά. Από την άλλη πλευρά, η εξάπλωση των ΠΕΣ ανα τον κόσμο αποτελεί ορατή απειλή για τους στόχους της Ανάπτυξης και της συνεκτικότητας του συστήματος. Η διαδικασία της Παγκοσμιοποίησης αναπόφευκτα δημιουργεί νικητές και ηττημένους στο παγκόσμιο εμπόριο. Μια αποτελεσματική αντιμετώπιση των διλημάτων αυτών επιτάσσει τη χρήση των διεθνών θεσμών ως οχήματος ελέγχου της Παγκοσμιοποίησης και όχι διαιώνισης των ανισοτήτων. Ο ρόλος που καλείται να διαδραματίσει ο ΠΟΕ σε αυτή τη διαδικασία είναι αποφασιστικός αλλά όχι ακόμη ορατός.

Περισσότερες πρωτοβουλίες αναλαμβάνονται κυρίως σε περιφερειακό επίπεδο, όπως είναι η Συμφωνία Cotonou, η οποία προσπαθεί να εισάγει μια άλλη διάσταση στην αντιμετώπιση του προβλήματος της υπανάπτυξης.

Η συνειδητοποίηση από μέρους της Ε.Ε. ότι το προτιμησιακό καθεστώς της παλαιότερης Σύμβασης Lomé δεν μπορούσε να συνεχιστεί λόγω ασυμβατότητας με τους κανόνες του ΠΟΕ περί ΜΕΚ, την ανάγκασε να θέσει επιτακτικά από την αρχή των διαπραγματεύσεων της Συμφωνίας Cotonou το θέμα της εγκατάλειψης της αρχής της μη αμοιβαιότητας. Στη θέση των υπάρχοντων ρυθμίσεων, η Ε.Ε. διαπνεόμενη από μια νέα φιλοσοφία, πρότεινε την υπογραφή μιας σειράς Συμφωνιών Ελευθέρου Εμπορίου που ονομάζονται *Οικονομικές Εταιρικές Συμφωνίες* (Economic Partnership Agreements- EPAs). Το νέο πλαίσιο επιφέρει σημαντικές τροποποιήσεις στο υπάρχον σύστημα για να το καταστήσει σύμφωνο προς τους κανόνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) και να επιτρέψει στα κράτη ΑΚΕ να συμμετέχουν πλήρως στο διεθνές εμπόριο και να ενσωματωθούν γενικότερα στην παγκόσμια οικονομία. Η κοινοτική πολιτική θα λάβει υπόψη της τους κοινωνικούς και οικονομικούς περιορισμούς των κρατών αυτών κατά δύο τρόπους: αφενός με τις πολιτικές κοινωνικής και ανθρωπιστικής ανάπτυξης (καταπολέμηση της φτώχειας) και αφετέρου με τη συνεργασία και την ενίσχυση των ικανοτήτων των ΑΚΕ στα διεθνή όργανα. Η εμπορική συνεργασία δεν περιορίζεται στις παραδοσιακές εμπορικές δραστηριότητες, αλλά καλύπτει επίσης και άλλους τομείς που συνδέονται με το εμπόριο, όπως είναι η προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, το εμπόριο και οι κανόνες εργασίας κλπ... Η λογική της περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης που εισάγει η Συμφωνία Cotonou ως προϋπόθεση επιτυχούς ενσωμάτωσης των αναπτυσσομένων χωρών στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα είναι μια λογική ολιστική. Αυτό είναι προς τη σωστή κατεύθυνση, στο βαθμό που δεν γίνεται προσχηματικά π.χ. για την τυπική εναρμόνιση με τους κανόνες του ΠΟΕ αλλά θέτει τη συνεργασία μεταξύ αναπτυσσόμενων οικονομιών ως βασικό όρο για την εξομάλυνση των παρενεργειών που αποδεδειγμένα επιφέρει σε αυτές η έκθεση στο διεθνή ανταγωνισμό και αποσκοπεί στην ουσιαστική συμμετοχή των αναπτυσσόμενων χωρών στη διάγνωση και διαχείριση των προβλημάτων τους. Άλλωστε, σκοπός είναι η συνεργασία αυτή να επεκταθεί και πέραν του οικονομικού τομέα, προωθώντας την παγίωση της ειρήνης, όπου αυτό χρειάζεται.

Επίμετρο : Λόγοι για τους οποίους οι κυβερνήσεις συμμετέχουν σε ΠΕΣ – Πλεονεκτήματα

Στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη οικονομική πραγματικότητα, η διακίνηση ανθρώπων, αγαθών, κεφαλαίων και πληροφορίας τέμνει τα εθνικά σύνορα και συνεχίζει να αυξάνει ολοένα και περισσότερο. Οι εθνικές κυβερνήσεις δεν μπορούν να αποφασίσουν με την ευκολία που το έκαναν στο παρελθόν, ποιες και πόσες επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στο έδαφός τους. Οι επιχειρήσεις σήμερα επιλέγουν τα έθνη με το ευνοϊκότερο επιχειρηματικό περιβάλλον στο οποίο μπορούν να μεταφέρουν τις δραστηριότητές τους. Ως αποτέλεσμα, ο ανταγωνισμός εντείνεται και το κάθε έθνος προσπαθεί να αναπτύξει καλύτερο επιχειρηματικό περιβάλλον με όσο το δυνατόν λιγότερους κινδύνους. Η πηγή του πλούτου δεν είναι μόνο οι φυσικοί πόροι που διαθέτει ένα έθνος αλλά το πώς αυτοί αξιοποιούνται για να παράξουν προστιθέμενη αξία. Μια αποδοτική και ευέλικτη αγορά που μπορεί να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες είναι απαραίτητη. Η ένταξη σε ευρύτερους σχηματισμούς, όπως οι ΠΕΣ είναι επομένως αναγκαία.

Τα πλεονεκτήματα που προσφέρει μια ΠΕΣ είναι συνοπτικά τα εξής:

- Βελτίωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος, με τη συμμετοχή σε ευρύτερες συνεργασίες που ενσωματώνουν καινοτομίες και τη δυνατότητα υιοθέτησης μεταρρυθμίσεων που προωθούν την επιχειρηματικότητα.
- Αναζωογόνηση της εγχώριας οικονομίας: ενοποίηση της αγοράς η οποία φέρνει πλεονεκτήματα κλίμακος στις περιφερειακές επιχειρήσεις. Επιπλέον, καθιστά τα περιβάλλον της περιφερειακής αγοράς προσφορότερο και ελκυστικότερο για επενδύσεις από επιχειρήσεις εκτός της ΠΕΣ. Οι περιφερειακές επιχειρήσεις εκτίθενται σε ένα πιο ανταγωνιστικό περιβάλλον και η παραγωγικότητα αυξάνεται.
- Συμπληρώνει τον ΠΟΕ: η ολοκλήρωση μιας ΠΕΣ εμβολιάζει την περιφέρεια με σκοπό να την καταστήσει ικανή να ανταποκριθεί σε μελλοντικές πιέσεις από την απελευθέρωση σε πολυμερές επίπεδο και να διευκολύνει με αυτόν τον τρόπο τους στόχους του ΠΟΕ (συμμετρική απελευθέρωση). Επιπλέον, η έκφραση εμπορικών πολιτικών των κρατών μιας ΠΕΣ με μια φωνή (λ.χ. Commission στην περίπτωση της Κοινοτικής εμπορικής πολιτικής) διευκολύνει τις διαπραγματεύσεις και τις προοπτικές περαιτέρω απελευθέρωσης.